

Г Л А С Н А Р О Д А.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вредн. — Дописи се пишу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка оваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 12.

У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 25. МАРТА 1873.

ГОДИНА III.

ЦРНА ГОРА НАПРЕДУЈЕ.

Трећа самостална славенска држава — јуначка Црна гора спрема се и оружа се на велики корак на културном пољу пошто је добила свога Ликурга или Солона — свога законодавца, — који ће јој написати и уредити нов законик. Црногорска се је влада недавно — како дознадосмо из руских и наших новина — обратила на пријатељску руску владу с молбом, да јој да славног научењага и првака славенскога права Дра Богинића, учитеља на свеучилишту у Одеси, да дође на Цетињу, те састави Црногорцима државни законик. —

Нашој оностраној браћи Србима можда неће бити познато, да Црногорци до сада неимаше писаних закона; до сада је се тамо судило и равнало по старим обичајима, навикама и предању, која прелазу од рода на род; било је дакле само устмено право. Прије косовске битке имаћаху Срби свој законик и то „цара Душана,“ потом када их је кнез Милош јарма турскога ослободио, устројише нов законик по примеру данашњег изображенога света. А Црна Гора — та славенска државица — која је жив доказ, шта може створити мала ал' јуначка сила за народну слободу — та славенска узданица, која беше дуго и дуго после косовскога пораза једино прибежиште Србљима под турским јармом стењајућим, — неимаше времена бавитисе са књигом. Тек онда, кадно је мудри црногорски владика Данило своје духовенско достојанство прегорео, те се на светство ставише поставио и кадно је у данашње доба неупотребиму духовну владу заменуо са световном влашћу — заче се туђе доба просвете. Од онога времена почеше школе утемељивати, те се за ово кратко време сви могући културни заводи уведоше; са законима бити ће тууда сада и судска реформа уведена.

Руски министар народне просвете несамо радо даде допуст Богинићу, већ му шта више жарку жељу његове владе на срце метну, да буде братинском народу црногорском у тој ствари на корист. Богинић је пре месец дана одпутовао преко Трста у Млетке, гдеће у том доста мучном и огромном послу

неке славенске рукописе проучити; — па се потом у Црну гору упутити, где жели дуже времена међу народом тамошњим боравати и живити, да тако упозна све правне обичаје црногорског народа. Задатак му је врло тежак, јер овђе се нешто туђе законе просто превести и увести, већ све зградити на славенској подлоги и по примеру, нарави и особитости славенскога народа. —

Да има Црна гора у свези са појединим славенским државама лепу будућност, о том не треба двоумити, — јер она по природном здраву и положају утиче над Арбанију, Херцеговину и оближње крајеве, па јој и сам један талијански знаменити новестничар зарад тога прориче велику будућност. —

Да се тој будућности приметно и посве правилно црногорска влада приближује, видимо и отуда, што неуморно ради за свој културни напредак; но не само то: цело српство као и југославенство признаје, да је кнез Никола у том правцу најзаслужнији муж, те стога је он међу својом српском браћом одвећ љубљен и ваљда има најмање душмана, а највеће признање туђе у својој држави.

Да се и ми тому појаву и напредку наше браће, као крв од исте крви, од свег срца радовати можемо, држим, да ми није овђе од потребе даље доказивати. Као што смо вазда братским учешћем пратили Црну гору у њеним бојевима за слободу, тако уживамо и сада, када је видимо где напредује просветом, која је најјача полуга слободи!

У Вуковару на акатисту недељу 1873.

Милан П. Јовановић.

СЛИКЕ ИЗ ПРИРОДЕ.

II.

У човечијем телу има разних справа с којима он осећа твари што су околу њега у природи. Те се справе зову чула, и има их пет на броју. Кожа нам осећа топлоту и хладноћу и сваку тварку која је додирне, ухо осећа звукове, око светлост, нос разне мирисе, а језик укусе. Ми не видимо многе твари, што у истини постоје, али ми осећамо сваку једним од

ових чула. Тако н. пр. ми не видимо ваздух, јер је провидан, али ми га осећамо кад мајамо руком тамо овамо, јер тада удара о њу као ветрић; не видимо ни мирисе у ваздуху али нос нам ипак осети, имали их и какви су. Ухо ће нам осетити и најслабији шум и казаће нам од чега је, па све да се наводимо у мраку. Та чула су наши први учитељи јер они нас упознају с околином у којој живимо и подстичу нас да опажамо све и да размишљамо о свему, што њима осетимо.

Није потреба да угледамо што, па да се уверимо да постоји: о ваздуху се најмање размишља за то што га нико не види, па ипак је тај ваздух такво силно тело, каквога само може да замисли ум човечији.

Погледајмо само на једном примеру. Узмимо једну празну бешику, дахнимо у њу два—три пута, па онда јој добро завежимо грло. У њојзи има само мало ваздуха. Положимо је сад на врућу пећ. За мало бешика ће почети да бубри, све више и више, док се сасвим не напне. Ако још дуже стоји у топлоти, тако ће се напети, да неможемо прст да утиснемо у дуварове њене. Ако је сад скинемо с пећи и метнемо је на какво хладно место, опет ће да се сроза, ако ли је још један часак само подржимо на топлоти, тако ће се силно напети, да ће да прсне. То је било само мало ваздуха у њојзи, што ју је распрело, па ипак беше у томе ваздуху више снаге него у најјачим прсима, јер да се ма како напрегнемо дувајући у бешику, ми је неможемо распрнути.

Из овог простог примера видимо, да је ваздух тело као и друго, н. пр. вода, и ако га не видимо. — Јер кад би исту бешику напунили водом завезали је, па онда загрејали воду у њојзи, она би исто тако прсла. Друго видимо из тога опита, да се ваздух, као и друга тела, шири у топлоти, а густи у хладноћи.

Из тога ширења ваздухова у топлоти долази једна појава у природи, која је веома занимљива, а то је кретање ваздуха или као што се обично зове ветар.

Да видимо ветар у малом. Кад подржимо руку поврх једне загрејане пећи, па ћемо осетити да смо у неком топлом ветру. Ми га зовемо јара. Да је одиста ветрић, уверићемо се кад унесемо у ту јару једно танко перце, јер ће овом да лети на свод од себе. Узрок је овоме појаву тај, што је ваздух, кад се згреје и рашири, лакши, него кад је хладан, а зато што је лакши бега горе, као оно зејтин што бега горе, кад га смешамо с водом, што је лакши од воде. Из истог узрока је ваздух у соби хладнији на патосу него горе на своду, почем онај који се загреје бега горе. Наша кухиња била би пуна дима, да загрејан ваздух не измиче горе кроз димњак те одвлачи собом дим из куће; међутим улази хладан гушћи и тежи

ваздух кроз врата у кухињу, и јури као ветар у пећ, те потпирује све из нова пламен у њојзи. То је ветар у маломе.

Наша је земља у великome то што је у маломе наша кућа. Кад седимо у врућој соби, па отворимо прозор са улице или врата од хладне собе, што удара на врућу, осетићемо како отуд пири хладнији ваздух или ветар. Томе је узрок, што је топао ваздух рећи, па онај гушћи са улице улази да га изједначи. За то има свакад промаје оздо на вратима или на прозору, и те промаје ваља да се чувамо, кад смо загрејани, да неби захладнели. Исто тако је на великој земљи. Нека места су песковита, која усипу више топлоте од сунца, и на њима се ваздух брже загреје; нека су застрта шумом и растињем те се спорије загревају; још спорије се загревају она, која су застрта водом. Кад се сад ваздух на сухим равницама обдан добро загреје, и зарад тога пође у висину, покуља онај из хладнијих предела да заузме његово место и да се изједначи с њиме, и тада је ветар у оном пределу, куда пролази тај хладнији ваздух. Негда се ваздух креће споро, и ми га зовемо тада поветарац, ако иде брже ветар, још брже, бура, а кад се веома брзо креће орган.

Као што вода, када се брзо креће (бујица) руши дрвље и камење, исто тако руши их и ваздух или ветар. Умерен дах његов креће огромне бродове по мору, као лаке љуске од ораха, а ми знамо из наших предела, каквом лакоћом покреће ветар коло од ветрењаче. А кад је струја ваздуха брза, као у органу, онда јој не може ништа да против стане: све ће да обори; разгњевљен ваздух тада просипље ужас по земљи.

Кад сазнамо узрок ветру, онда знамо и то, за што у нашим пределима лети има јачих ветрова него зими, јер лети сунце местимице јаче припече. Из истог узрока најјаче су буре у жарким пределима. Мало има дана у години, кад је ваздух сасвим миран и то је добро, јер тим кретањем ваздуха оживљава се цела природа, као онс ватра што се оживљава, кад је ваздух лиже са свију страна. Иза појачих ветрова обично има мање болештина по варошима, јер се тада ваздух прочисти.

Најјача је снага у ваздуху, кад се две противне струје сукобе. Тада се цела маса ваздушна завитла, и пође онамо, куд је ишао јачи ветар. Ова је појава зове вихор. У жарким пределима вихори односе чжтаве куће собом, а лакша тела уздижу у висину, као код нас сламке са земље. Мало је која година да се у жарким појасима не догоде ужасни органи, који направе грдне штете по земљи.

Није ли боље што је ваздух провидан, те га не видимо? Какав би нас ужас спопао кад би издалека могли видети целу атмосферу, како се ваља све ближе и ближе к нама, кад се ужасавамо и од оно мало

воде што се иза јаког пљуска ваља с брда у долину?! Највећи пријатељ земаљском животу — ваздух, постаје где што његов најсилнији душманин. Баш за то, што нам где што постаје душманин, ваља боље да га познамо, да би се лакше могли сачувати од њега.

—Л—

НАША НОВА ШКОЛСКА УРЕДБА.

IV.

Рекосмо да по новој уредби несме учитељска плата бити мања од тристотине фор. осим стана, нужног огрева и баште најмање од $\frac{1}{4}$ јутра.

Ту исту плату одредила је уредба и учитељицама на женским школама или било да су унижим разредима мушке школе. Уредба налаже даље да се дојакосни депутати имају разрачунати у новцу и издавати од јако у новцу. У том рачуну поступа се овако. Узме се цена житу, кукурузу итд. од последних 10. година и кад се то сабере и на десет делова подели онда је десети део тога просеком вредност тога депутата у готовом новцу. У том погледу није мораће. Учитељ и општина могу улесити да се плата и одјако издаје нешто у депутату нешто пак у новцу. Ако им је воља да се то тако уреди, онда се отоме начини уговор, који важи кад га епарх-школ. одбор потврди али не важи за навек, него док је само тај учитељ у тој општини.

На многим местима има тако званих учитељских земаља — учитељских сесија баш као оно и поповских сесија. Ретко је где пуна сесија а колико било да било, уредба наређује за те учитељске земље да ће их учитељи уживати у нарави и да се приход тај што учитељи беру са те земље неће урачунавати у ону плату од 300 ф. По овоме дакле нит може општина таке земље одузети, нит може урачунати у плату.

У обзир учитељских станова наређује уредба да се тај стан састоји из две собе, кујне, подрума, коморе, штале и шупе. Огрев добијају учитељи од својих општина како је где обичај, но где то давање огрева учитељу не за школу, него за грејање његовог стана није било уобичајено, ту га има општина одјако давати али у оној врсти огрева, какав се у месту већином употребљава. Где се ложи већином дрво, ту ће и учитељ добивати дрво, а где слама ту сламе. Но оно што рекосмо за депутат, то важи и за стан огрев и башту. Општина и учитељ могу се ту погодити да се то накнађује учитељу у новцу, али и то важи само за тог учитеља, који то уговори са општином и то се мора подносити епарх. школ. одбору на одобрење.

Имаде у нас хвала Богу леп број општина које су и пре ове нове уредбе толико поправиле плате својих учитеља да су исте много веће него што је плата у овој уредби. Те веће плате несмеју се по-

водом ове нове уредбе смањивати а све оне плате што су мање него у овој уредби, имају се одмах повисити. Кад се једном учитељска и учитељичка плата потврди, то се она не може никако смањивати, нити без одобрења епархијске школске власти измењивати.

Као што је повторна школа нови и то важан и велики посао учитељу, то ће учитељ на селу добити у име исте 40. фор. а у вароши најмање 60 ф. годишње.

Сва та плата учитељска иде од дана када учитељ прими своју службу. Плату у готовом новцу прима учитељ месечно у напред а половину плате у депутату и $\frac{3}{4}$ огрева издаје му општина у месецу октобру а оно што остане у марту месецу.

Болесном учитељу да је се помоћник и то само за годину дана и тај помоћник ужива онда само половину учитељске плате. Тога помоћника наменује епарх. школски одбор.

На многим местима ту же се наши општинари, да нису у снази да казне новчаном глобом родитеље који неће да шиљу своје деце у школу, даље да нису у стању да својом влашћу покупе учитељску плату. У овој новој уредби одобрила је држава да ће политичке власти, кад то општина буде захтевала, дати езекуцију да се утерају и те глобе а и учитељске плате.

Још ћемо овде да споменемо да као што општина не може учитељу да одкаже службу кад хоће, тако и онај учитељ који би хтео да остави своје место, мора то својој општини јавити најмање 4 месеца у напред и мора служити до краја оног школског течаја у ком је службу одказао.

У трећем делу свим говори нова уредба о школама, у којима се спрема наша омладина за учитеље и учитељице на основним школама. Таких учитељских школа или што но кажу препарандија има за сада једна у Сомбору, а подижу се још две нове једна у Пакрацу, и једна у Горњем Карловцу.

Из тог дела нове уредбе навешћемо само оно што је најглавније. У учитељску школу примају се само они питомци који су здрави телом и душом, када наврше најмање 15 година живота и када сврше четир дољна разреда гимназије или 3 разреда реалге. У Пакрацу и Гор. Карловцу примаће се за сада и они који су мање школа свршили али ти морају бити из пакрачке, будимске и горњо-карловачке дијецезе; ако су свршили ове науке што их рекосмо то се примају одмах у другу годину а ако су свршили 6 разред реалних или 8 гимназијалних или богословију, то свршују учитељску школу за годину дана. Младићи пак који су положили испит зрелости, или богословију или су били годину дана на свеучилишту примају се у учитељску школу само да слушају оне предмете, које нису учили и да се практично вежбају у учитељском раду и свршују учитељску школу за год. дана.

Велика је добит и леп је напредак по дух времена што се у нашим препарандијама уче мушки и женски препаранди у један мах заједно. На томе нам завиде и сами Немци. Женскиће се примају учитељску школу ако су навршиле најмање 14 година и ако су свршиле српску девојачку школу али као што још за сада нема те школе, него ће се тек подићи, то ће оне имати пре но што уђу у препарандију, да положи пријемни испит из наука, које за тај испит пропише главна управа наших школа.

Препарандије се уче 3 године дана и уредба је означила много више наука, што их ваља да знају наши учитељи, да буду као што ваља спремни за свој лепи позив. И то је један разлог више да се постарамо за бољу плату наших учитеља, јер ће нама учитељи одсада бити боље спремљени.

Као што је учитељовање било досада у нас врло неблагодаран посао, јер је сваки, кад је толико година учио могао да нађе занимања од кога је имао боље наплате, то је ова уредба да би примогла сиромшнице питомце тих школа уредила, да им се издају стипендије од 83 ф. из народног фонда. За сада ће бити више од 50 таквих стипендија, које у Сомбору, Папрацу и Горњем Карловцу.

Наши богатији људи треба да се угледају на покојног владика Платона, те да остављају стипендије за изображење учитеља, јер са стипендијама за остале струке прилично смо снабдевени. —

УСТАВ И УСТАНОВЕ У УГАРСКОЈ

IV.

Свакоме месту припадају само место (село, варошица, варош) за тим како је где предео њиве, виноград, шуме итд. тако да се донекле простире хатар или земљиште тога места и тек од унке почне земљиште суседнога места. Свако место заповеда на свом земљишту, баш као оно „моја кућа, моја слобода,“ чува своје међе и границе и пази да му суседи не отуђе што одонуд. Тако је то исто и у држави. И држава има своје међе, има свој простор и земљиште где господари влада те државе а изван тога земљишта зачиње већ страна држава, што но веле ина земља — иноземство. У неке је државе већи у неке мањи простор и земљиште али свака чува брижљиво своје и којој год нападне на то земљиште, тога она одбија и самом оружаном руком.

Угарској припадају и друге земље у којима такођер влада угарски краљ. Све те земље зовусеукупно земљиште угарске круне. Под угарску круну спадају сад 1. Угарска са Ердељем 2. Приморје с Реком 3. Троједна краљевина: Хрватска, Славонија и Далмација 4. Војена граница.

Ердељ није био увек уједињен Угарској. Кад су Мађари заузели Угарску, заузели су и Ердељ тако да су обе земље биле уједињене све до битке на му-

ачком пољу. То је тако трајало до 1696 кад престаше ердељски кнезови да буду самостални. Леополд I. оновремени аустријски цар и угарски краљ, прикочио је истина Ердељ угарској круни, али га није ујединио с Угарском, него му је дозволио, да има свој засебни сабор, своју одељену владу. Године 1848. донесе и угарски и ердељски сабор закон, да се обе земље уједине, али то уједињење изведено је истом 1868 год. када је угарски сабор укинуо и засебну владу ердељску.

За приморје и Реку још траје спор међу Угарском и Троједницом, да ли да спада непосредно под Угарску, да ли путем Троједнице. За сада спада непосредно под Угарску. Река је на мору, и зато је важна по Угарску, јер земља која има мора, може по њему да општи и да тргује са целим светом, те да диже своју снагу и богатство.

Хрватска, Славонија и Далмација спадају одавно угарској круни. Што се наиме тиче Хрватске и Славоније, оне се год. 1848, у истини одцепиле од Угарске. Далмација је бивала разне судбине, и тек је концем прошлога века од своје воље покорила се угарском краљу. Но у натов свој вољи њезиних становника, и жељи Хрвата и Мађара — још није придружена Хрватској и Славонији, него управља њоме, као аустријском покрајином бечка влада.

Год. 1868. склопљена је нагода о положају Хрватске, Славоније и Далмације на праму Угарској. По овој нагоди чине Угарска, Хрватска, Славонија и Далмација једну и исту неразделиму државу, угарски краљ краљује и осталим земљама. Заједнички сабор у Пешти обавља послове, што се тичу трошка владаоачевог двора, новачења, домобранства и војничке дужности, даље ствари порезе, финансије, трговине и обрта, а тако исто и оне послове, што су заједнички између угарске државе и осталих земаља владаоачевих.

У то име шиље Хрватска и Славонија из свога домаћег сабора у Загребу 29 посланика на угарски сабор у Пешту. У свим тим побројаним заједничким стварима извршна је власт и за Хрватску, Славонију и Далмацију, угарска влада у Будим-Пешти, али да би били сачувани интереси тих придружених земаља има у тој осредњој влади и један министар за Хрватску, Славонију и Далмацију, а у министарству домобранства, финансије и трговине имају посебна хрватска одељења. Сваком другом ствари, што овде није споменута као заједничка, као што је то богочаст и јавна настава, правосуђе и унутарња управа, управља Хрватска, Славонија, и Далмација самостално својом домаћом владом, којој је начелник бан, и домаћим сабором у Загребу, а Угарска је у тој нагодби обвезала се, да ће поради, да се Далмација у истини придружи Хрватској. Но ова нагодба ће се на захтев сабора у Загребу по ново и боље удесити, о чему сад баш расправљају два одбора обих сабора.

Војена граница је она уска пруга земље, што дели на југо-истоку угарске, а на југу хрватске покрајине од турске царевине, односно од Србије и Босне. Ови предели били су тога ради на војничку руку удешени, да бране границу од Турака, а устројени су тако под Маријом Терезијом. Свака здрава мушка глава, када јој је било 20. година, дужна је била да служи у војсци. По овом строју, наравно да су војнички часници и судили и управљали том земљом. У старија ратна времена била је војена граница веома важна, јер је била оружани штит, што је заклањао државу од азијатске навале, и осим тога били су наши граничари језгро државне војске, и прославили су име нашег оружја по целом свету. Сада је граници већ престала њезина важност, те се од год. 1868. амо развојачује, и долази под грађанску управу. Становници јој биће као и остали грађани дужни да служе у војсци.

Земље, што их овде набројисмо, чине укупно земљиште (територију) угарске круне, и свакоме је грађанска дужност, да брани крвљу и имањем целокупност овога земљишта.

— Угарска била је још од постанка свога уставна монархија. Испрва су Угарском владали кнезови и војводе. Кнез Стеван назвао се године хиљадите после Хр. краљем, а отуда се и земља назвала краљевином. Већ и у оном уговору, који је уговорен са Арпадом, када је он изабран за вођу, било је напоменуто, да вођа мора споразумно са главарима и првим људима управљати земљом. Доцније су многи закони обележили ово утицање великаша у земаљску управу. Тако ћемо споменути, да је за краља Андрије II-ога год. 1222 донесен закон, који се са златног печата, што је о њему висио, зове и златном булом, и којим су утврђене старе слобостине земље. Угарски устав рачуна се међу најстарије уставе у свету, али су га народи у Угарској у свако доба бранили од свакога нападаја.

Но у старије доба нису сви становници у земљи уживали уставна права и слободе. Све до год. 1849. уживали су га права: 1. Виша јерархија (владике, митрополити). 2. Светска господина (властела). 3. Племићи. 4. Краљевске вароши. Народ, простота, била је искључена из ужитка ових права и слобода.

Но у овом погледу учинили су знатне промене закони од 1847—8. Ови су преиначили угарску краљевину у уставну представничку монархију, завели су једнакост и у неку руку равноправност свију земаљских становника пред законом. Најглавнији закони од 1847—8 јесу они, који гласе: 1. О одговорном угарском министарству. 2. О томе, да се сабор има састајати сваке године. 3. О томе, да саборске посланике не бирају само племићи и краљ. вароши, него сви становници у држави, која је у то име подељена на изборне округе. 4. О томе, да све терете (порезу,

војничку дужност) носе сви без разлике једнако. 5. О томе, како се увида робота (будук) десетак и спалинске дације.

Закони од 1848 године јесу дакле велики корак у напред.

БЕЛЕШКЕ О СВАЧЕМУ.

31. **Стрижење марве.** Сад су на многим местима сточари почели за лето да стрижу своју марву, те је за тај посао неки Енглец изумео врло добре маказе, које се продају у Држбанима у Шуберта и Хеса по 10 фор. а врло су згодне.

32. **Кромпир** је тако важна рана да ћемо по „Господ. листу“ да саопшtimo неке главне ствари о сејању кромпира, да нам труд око њега не оде у тартањ. Неки држе да је крупан а неки да је ситан кромпир добар за сејање. Ситан кромпир није с тога добар што је у њему мало хране за нову клицу, ако је још ко томе и незрео, онда узалуд мука. Није добар ни крупни, ако има много пунољака, јер ће се сувише ситнити у стабло па ће омалити у плоду испод земље. Најбоље је семе здраво и подебље зрно (гомоље) али га ваља разрезати на комаде по 3 највише чотир ока (пупе), ако из њега потеряју две стабљике довољно је. За сејање није кромпир који је у подруму проелијао, исто тако неваља ни оно зрно што је јесенас од влаге у земљи проелијало. Док ми ово пишемо већ су многи посејали кромпир по баштама, али на пољу га није пробитачно прерано сејати, јер се земља још није осушила од зимске и пролетње влаге а кромпиру шкоди сувишна влага. Кромпир воле дубоко узорану, меку земљу. Ако немаш таке већ по себи меке земље, онда ти ваља тврђу и жилавију земљу, чим се довољно осуши нагнојити, дубоко преорати, добро подражити, те онда ограчем плугом плитке бразде повући, унутра кромпир пометати и истим плугом заорати. Тако посејан кромпир лежи као на мекој постељици, лако ће проклијати, имаће довољно влаге. Ко не сеје кромпир под плуг, тај га може мотиком закопати. Не сеј кромпир у густо, јер гомоље (кромпир у земљи,) не расте на корену, него на засебним подземним огранцима, који се преко лета развију. Што су ти огранци кренчији, то ће тим крупнији да буде и кромпир, а нити ће ти огранци бити снажни, нити ће истерати крупним зрном, ако су кућице у често. На ређе посађен кромпир лакше се окопа. Густе бокори држе више влаге у земљи, а сувишна влага шкоди кромпиру. А има и нека кобна болест што тамани кромпир већ од више година, где је кромпир на густо посејан, ту ће га та болест љубе таманити. Сваки бокор ваља да има четир квадратне стопе простора. Међу кромпиром не треба ни пошто трпити боров, јер он подржава влагу и расплођивање плесни, одбија топлоћу и пречи слободну промају зрака. Код обрађивања

кромпира, најважнији је посао загртање кућица, свака треба тако да је закрнута, да се лако вода одвраћа од ње. Увек је боље доцније загрћати или боље огрћати кућице јер се оне не ће пре времена слећи, те пречити приступ ваздуха. Чешће грћање прија кропиру.

33. Кокошија јаја. Године 1843 — 47. увезено је у Енглеску 73 милиона кокошијих јаја. од 1847 — 52 103 милиона. од 1852 — 57 већ 147 мил., од 1857 — 62 пак 163 мил. год. 1864. 335 а 1866 438⁴/₅ мил. а та јаја вредила су до 11 милиона фор. У Француској се троши годишње 2000 милиона јаја. Париз сам троши за 12 милиона франака. Год. 1866 примљено је за извоз јаја из француске 42¹/₂ мил. франака. У Аустро-Угарској снесу кокошке до 2400 милиона јаја, отуд се нешто шиље у Енглеску, и то у сандуцима по 120 ком. у плеви и тријама. У Беч је год 1868 донешено 48 мил. јаја. Из дана у дан троши се све више и више јаја те свака газдарица љуто грши, ако не отхрањује кокоши.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

— У Новом Саду 21. марта. Прошле недеље било је време суво и ведро. ветар је дувао и био је првих дана поладан. Било је и мрза. Местимице су озебли виногради. За лето је све већ усејано, зимски усеви стоје до сада свуда врло повољно, хладне ноћи задржале су их нешто у развиту, али то је боље по њих. Туже се, да је репица местимице озебла. Вода у Дунаву опада, али незнатно.

Житна радња. На извањским пијацама остале су старе цене. — На пештанској пијаци слаба је воља за радњу. Више је довежено, но што је прометнуто. На осталим пијацама у земљи живо се нуди, јер економи виде, да усеви добро стоје, па хоће да се користе овим добрим ценама, те продају што су сачували. Пештански млинови купују, колико им најнужније треба, не узеше више од 80,000 центи. Цене су шеници првих дана прошле недеље пале за 25—30 нов. 17 (29.) марта обележене су ове цене: 86 ф. 7 ф. 50—65 н., 85 ф. 7 ф. 40—55 н., 84 ф. 7 ф. 35—45 н., 83 ф. 7 ф. 15—30 н., 82 ф. 7 ф. до 7 ф. 15 н., 81 ф. 6 ф. 85—95 н. Узанс-шеница у ефектив-ној роби за на пролеће 7 ф. 15 н. за септ. октоб. 5 ф. 65—62¹/₂ н. У ражи слаба проба, цене старе. Зоби је продато 15,000 меца за овдашњи потрошак по 1 фор. 65—70 н., по 50 фун. Пролетња зоб 1 ф. 62—63 н. јесења 1 ф. 63 н. Кукуруз умерено пролази старом ценом. Бележен: банатски 3 ф. 55—60 н. пештански 3 ф. 50—55 н. Банатски за мај-јуни 3 ф. 60—62¹/₂ н.

Радња с вуном. За немачки рачун купљено је прошле недеље 600 цен. Воља готово никаква. Продато 400 средње чешлаве по 106—107 ф., 60 цен. средње једностриге по 93—95 ф. и 100 цен. пешчане једностриге по 68—70 ф.

Радња са свињама. Радња у Штајнбруку снажна, лаке свиње добро иду. Тешкима нема купаца. Цене: угар. и србијан. од 260—400 ф. 30—31 н. србијанске планинске од 220—260 ф. 29—30 н., штакле 29—29¹/₂ н. тешке за експорт 30—30¹/₂ нов. Дотерано: Из дољње Угарске 3620 ком. из Ердеља 800 ком. из Србије 2510 к. из Влашке 420 к. са села 50 ком. угар. жељезницом 850 к. свега 8310 к. Извежено у разне крајеве 8660 ком. остало на тргу 56,050, од којих је 15,660 у акционим оборима.

Радња с разним производима. Маст 31—32 ф. без бу-рета. Сланина 29—30 ф. Лој 28¹/₂—29¹/₂ ф. Шљиве би добро пролазиле, да су боље врсте. Лошије је отишло нешто по 13 фор.

од год. 1871 у врећама одоше брзо по 10¹/₂ ф. Цеђени мед 21¹/₂ до 22 ф. Шишарка терција по 7 ф. од год. 1871. угарској нај-бољој врсти цена је 15—15¹/₂ ф. од 1872-ге 23—13¹/₂ ф. Пекмеца је мало по 17—18 ф. преклањски је по 12 фор. Угарске кривије коже 22—25 ф. воловске 30—35 ф. по пару. Коњске су по 11¹/₂ до 13¹/₂. Телеће без главе 145—150 ф. с главом 130—135 ф. Овчије коже србијанске и турске 128—142 ф. бачке и банатске 140—155 ф. по 102 ком. Јагњећијих нема на тргу.

Ш О Д Л И Ш Т А К.

КАО ШТО ЧЕСТО БИВА.

ПРИПОВЕТКА ИЗ СРПСКОГ ЖИВОТА.

од С. В. Поповића.

(Настављено.)

VI.

Кад је Стана ушла с Јелком у собу стајао је старац на сред собе. Решио се, али хоће да чује, шта вели баба шта девојка?

— А шта си се ти старче укипио насред собе? Часни те и с човеком — ваљда ти није колац у леђи. —

— Окани се бабо лудорије, него седи да те нешто питам. Седи и ти Јелко тебе се тотиче — дете моје — још највећма. —

— Дед да чујем, шта си исисао из те твоје смра-дуре. Куриш баш као да си испод черге. —

— Окај се бабо тог дивана. Него слушај, Лука Дабих запресио је данас нашу Јелку. Шта ти велиш бабо? Шта ти дете моје?

— Шта, шта, Лука — Јелку? Е није него ротеве, — рече госпођа Стана чисто горопадно. —

— Јест слатка тетко и течно. Он ми је то рекао још на балу, да ће ме просити. Питао ме је, да ли ја имам вољу да пођем за њега, па да живимо у Бечу ил у Трсту где је мени воља. Кад нас је допратио кући, ја сам му рекла да хоћу, али нех пита вас. — Старца ошинуше те речи баш по срцу — Стани је застала реч у грлу.

— Ал дете моје ти Дабиха и не познајеш, тек си га сад први пут видла. Ја сам се радовала да ћеш ти и Милош бити таман пар људи. Та ви сте се још из детињства лепо гледали на отегуд сад Дабих? —

— И ја сам тако мислио — рече стари Максим жалостиво.

— Па Милош ме није просио. — Ја му се тек нећу наметати! —

— А како ће и да те проси, кад ти све једнако сањаш о Бечу, о великом свету, о каруцама, о господству и богатству. Милош нема свега тога али има у глави а то не гине, ћерко, никада. Ја ти кажем он је ваљан човек. Благо оној која га добије. —

— Ја ти и то морам рећи ћерко — да ми после некажеш, да ти нисам рекао — да је Дабих већ у својој четрдесетој години.

Да није твоја прилика. Ја га знам још кад је дете био. Није се никад владао као што треба. Био је увек свакојаки и да му није стриц оставио своје имање — он га својом намећу никад неби стекао. И овако не знам докле ће трајати. Ја ти рекох Ђерко. Ти си одрасна па можеш сама судити. Боље сад и да одречеш него да се доцније кајеш. Ја мунисам обрекао — јер ти ћеш с њиме живети. Нећу да те наговорим ни поћи, ни остани. Млада си, не хити ти се. А таки као што је Дабић не гину ти и доцније! —

— Ал ја сам мутечо дала већ реч па нећу да —

— Та што си ти дала, то још није ништа. Ја те дете моје не силим, како изабереш, онако ће ти бити. Ал ти кажем у место твог покојног оца: Дабић није твоја прилика! Добићеш ти и бољег друга. Немораш ни за Милоша. Он те није искао. Наћиће се већ — та ти ниси сирота девојка, да се бринеш да ћеш плести седе.

— А ја ти опет кажем и твоја покојна мати не би ти то никад одобрила. Није Ђерко сва срећа ни у богатству. Главно је да буде мир, срећа, љубав изадовољство. —

— Ја ћу бити сретна и задовољна ако пођем за Дабића. —

— Е кад је тако Ђерко а ти поћи с милим Богом! Да не рекнеш да смо ти ми угуели срећу. С нашом вољом није, али ти ради како те Бог учи. — За три недеље ће бити сватови. Ја ћу писати владици нек вам да дишпензацију. Бабо је л дете опремљено? —

— Та већ помоћићемо се како знамо, — рече Стана жалостиво.

— Не брините се слатка тетка. Ја ћу бити сретна и задовољна. — Хвала вама што сте се досада бринули за мене. Ја вам то нећу заборавити. —

— Дај Боже Ђерко. Ја ти желим као свом рођеном детету — рече госпођа Стана тужно и нуз образе јој се скотрљаше две крупне сузе. —

Јелка пољуби течу и тетку у руку а господар Макса рече да ће сутра однети Дабићу лично одговор и уредити све као што треба. Рече и узе шешир те оде мало да се прође. Није му ни до каване, снуждио се што је та ствар тако испала. „Бог срећу дели“ тешио се стари Максим и кад није већ другчије, оно нек је и тако.

Јелка је отишла једној другарици с којом је тако живела, да су једна другој казивале своје највеће тајне.

Само је госпођа Стана остала дома. Седела је сама тужна на дивану па је премишљала свакојаке мисли. Да јој је ствар по вољи, за цело би већ била у комшилуку. Туга и терет се ћутке носе, није као радост што се не да тајити, кад је срце препуно па прекипи. Госпођи Стани изишло је њезино девовање пред очи. Боже ме прости — мислила је у себи, и овај свет ти је пошао унатрашке. Кад сам ја девовала та мој Макса

није ме запросио, док није у нашој кући појео највеће леба, знао ме је, знала сам га скроз и скроз и тек кад смо увидели да нас је Бог таман једно за друго створио, онда смо се узели. А сад с бала па на венчање! Е па не реци да то није унатрашке. Нема ту више оне љубави што је знала да тиња годинама, па што је дужа то је све већа и све лепша. Ја сам ти с Максом девет година „проводила љубов“ а сад чим се виде одмах се и заљубе а кад се после познају оно —

У тим тужним мислима прекиде је доктор Милош Радић.

Милош је дошао да узме збогом јер је дао оставку на звању варошког лекара. Иде у Берлин да допуни своју науку, да се за које време то спремнији и вештији врати у свој народ своје позиву. Госпођи Стани био је тај Милошев одлазак нов удар. Она је доводила оба та догађаја данашњег дана у свезу и сињи јој се терет свалио на срце. Хтела је у својој доброћудости, да теши свога љубимца. Док је момака — биће девојака, говорила би она. Милош је био равнодушан према вести о Јелкиној удадби. Да ју је чуо још док се заносио узором своје младости, стала би га та новост можда и живота, ал данас, када је у његовим грудма већ сарањена најлепша нада млађаног срца — данас је имао за ту вест само тужан осмех а у срцу беше му као да је препукала и она последња жица, па је још задрхтала последњим звуком да заћути и онеми за навеки. Имао је толико само прегоревања, да наручи госпођи Стани да испоручи госпођици Јелци његову пријатељску честитеу. —

Кад је Јелка с вечера дошла дома, кад јој је тетка саопштила Милошев растанак и пријатељску поруку, одјекнула је у њеним грудма нека празнина. У души јој се дизао прекор, да није ваљало да тако лакоумно угуши у себи најплеменитију страст својих лепших и бољих дана. Осетила је као да јој се позледи нека старарана и онај лаки облачак, што јој прелети преко ведрога девојачког чела, као да хтеде рећи, да у њезином новом животу тешко да расте мелем за ту рану.

Кад је сутра господар Макса обукао онај црни капут са великим дугмадма, привезао чисту белу пошу, натакнуо нов шешир и упртио свечану сребрну палицу па се упутио право у кућу Луке Дабића — знало је већ пола вароши, да је све свршено, све у реду. Јелкина верна пријатељица што је онако добро умела да чува другаричине тајне, учинила је да је свако намигнуо, куд је год прошао господар Макса Пејић.

После три недеље дана били су први „нобл“ сватови тих фаршанака у Б. Све је обављено по моди. Нововенчани пар је после венчања одмах сео на кола да прави „хохцајцрајз“. — Нова млада није ушла у своју кућу у којој ће век вековати и сретно поживети, него је тумарила у свет, да се у медени еус сеита из вароши у варош, из гостионе у гостиону. Али така је мода, таки је обичај.

(Наставиће се).

Р А З Н О.

Највећи агитатор је без сумње Енглез Плимзон, који ради да се исправи поморски закон. Он је у то име написао књигу о манама, за које жели да се исправе и растурио је ту своју књигу у три издања на све стране. Даље је наручио у славнога молера Дореа слику о бродоломима у северном мору, да сликом потресе срце и осећаје. За тим је начинио милион извода из своје књиге и поделио је 700.000 комада раденицима а остало продао је буд зашто. Покренуо је прилоге на страдалнике са бродолома и дао је први на ту цел десет хиљада форинти а његова жена пет хиљада форинти. Извод из закона кога он предлаже послао је свима новинама. Приредио је у целој земљи зборове и учинио је да свака општина пошаље по два изасланика министарству са петицијама. Слава му што је своје богатство употребио за таку племениту цел!

Земљотрес од 1. марта осетили су у јужној Немачкој Шпанији, Швајцарској, Тиролској, Венецији особито у Риму. Ту је трајао у два маха по 40 секунда.

Гр. Кросновски познати пољски ђенерал умро је пренеки дан у Паризу кад је навршио 74 год. За време свог задњег боловања био је тако душевно миран, да је написао тридесет писама својим пријатељима, у којима им он сам јавља своју смрт. Та писма предао је својој слуги и заповедио му је, да их разашиле чим види да је издану.

Лугошки глумца Јариц — веле пештапске новине — написао је драму: „Кнежево убиство у Србији“ и посветио је кнезу Милану IV. који је ту посвету и примио.

Венчани дарови. Најстарија кћи нашег светлога краља и великог војводе српског надвојводиња Гизела венчаће се месеца априла са баварским краљевићем Леополдом. Овом пригодом да споменемо једну лепу приповетчицу што смо је ово дана чули премда не јамчимо да ли је истина. Има — приповедају — у једном сремском селу једна лена, српска девојка, која се родила исте године у исти дан кад и надвојводиња Гизела. Та девојка не само да је лена него је и тако вредна и вешта вежица, да је чувена по целом Срему и она је невеста и венчаће се такође месеца априла о Ђурђеву. Ту девојку потпомогше неколико имућнији људи, те је откала, сашила и златом извезла дивну женску кошуљу од сади платна — кошуљу коју би могла да носи што но реч царева кћи. Ту кошуљу послала је та Српкиња као венчани дар надвојводињи Гизели и навела је у свом писму, да је усудила се да то учини с тога, што се она у свом скровитом селанцу, у исту годину и исти дан родила и што ће се у исто време венчати кад и надвојводиња. Приповедач вели, да је надвојводиња одговорила својеручним писмом у ком је изјавила, да јој је тај дар од од свију дојакошњих дарова најмилији и послала је сеоској невести на уздарје пет стотина дуката!

Од нас прича а од Бога здравље!

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

У Бечу је умрла кнегиња Персида Карађорђевићева после кратког боловања. Безин значај као српске кнегиње за време владе мужа јој кнеза Александра припада оцени историје. За време становања у Пешти, била је дарекљива ктиторка српских цркава, делила је многе милостиње сиротињи, и подпомагала је сваком приликом српске сиромашније ђаке. Колико је кнегиња Персида последњих година претрпела са својих породичних несрећа, то је могла да издржи само својом необичном духовном снагом, што је ретка у данашњих женскиња. Мир пепелу незином!

Кнез Милан вратио се са свога путовања и лова опет у Београд.

Народни музеј у Београду добио је печат краља Уроша I. Неманића што је нађен у развалинама старог града Трпче близу Вучитрна. На њему је краљев лик а одржап је добро.

Гимназијски музеј у Н. Саду добио је од г. Лазе Загора ице из Петровог села један до пет фуната тешак зуб од мамута, што су га рибари некад извадили из Тисе. У потиским општинама има још таквих по науку веома вредних ствари, у рукама појединих људи, где ће се изгубити, а да су у каквом српском музеју били би од користи свима.

Сабор у Пешти одгођен је преко ускршњих празника.

Изасланство хрватског сабора — бар тако изгледа — погодиће са изасланством угарског сабора и ту ће наравно Хрвати морати нешто попустити.

По оскудним крајевима у Срему и Вировитици обуставиће се екзекуција порезе до месеца Септембра

У скупштини новосадског вар. представништа питао је Др. Милетић да ли градоначелник има налога да слуша баруна Мајтењија и у политичким полицајним стварима, Капетан је одговорио да је варошка власт само упућена да у свему слуша налоге бар. Мајтењија. Сви који су у тој ствари говорили казивали су да је уапшењем г. Корнела Јовановића потврђен закон. Магистрат је упућен да поднесе предлог о тој ствари; вел. Јупан Флат већ је тога ради писао влади. Иде се на то да се види на чисто, да ли је у Новом Саду опсадно или уставно стање.

У Мољу је ових дана убијен становник Милош Матић и жена му, сумња се на тамошње хулане, јер је жени нога испарана као мамузама и огарављена вршким виском.

Пољске новине пишу да Пољаци неће учествовати ни у делегацијама! Ал хоће красни Далматинци што су гласали с Немци за немачко господство. Сва Далмација грми од протеста против кукавичке петорице у рајскрату.

Администратор Груић бави се од неколико дана у Бечу. Пропосисе да у Пешти нису могли да пристану на то, да касирају сабор. изборни ред и да покосе што је досада законом подигнуто.

* Барон Мајтењи збацио је професоре Сандића, Савковића и Оберкнежевића, не казав узрока томе збацивању.

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

ОМЛАДИНСКИ КАЛЕНДАР

ЗА 1872 ГОДИНУ

изписао је из штампе, и може се у нас по 50 н. набавити. Ко узме 10 примерака добија један комад на дар. Поштарину код најмање 10 комади плаћамо ми. Календар се шаље с платом у наточ (per Nachnahme). У комисију не дајемо никоме ову књигу, јер је омладинска вересија и овако грдна.

Омладински одбор се нада, с тога, што су календару чињене незгоде „од озгоре“ да не ће допустити омладина да њезин годишњак у руке народа не допре, јер би тиме баш угодила жељи и тенденцији оних, који су те незгоде и начинили. Да није било препона календар би још у новембру лањске године света угледао.

Ми молимо с тога сваког пријатеља омладинске ствари, да се постара како би у својој кругу што већи број „Омлад. календара“ растурио.

У Панчеву, 15. марта 1873.

Књижара браће Јовановића.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ“. — УРЕДНИК: Стеван В. Поповић.

Српска народна задружна штампарија у Новом Саду 1873.